

KAREL RICHTER
**HISTORICKÉ
DRAMA
VOLYŇSKÝCH
ČECHŮ**

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA PAMÁTNÍK LIDICE

KAREL RICHTER

**HISTORICKÉ
DRAMA
VOLYŇSKÝCH
ČECHŮ**

LIDICE

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA
A PAMÁTNÍK LIDICE

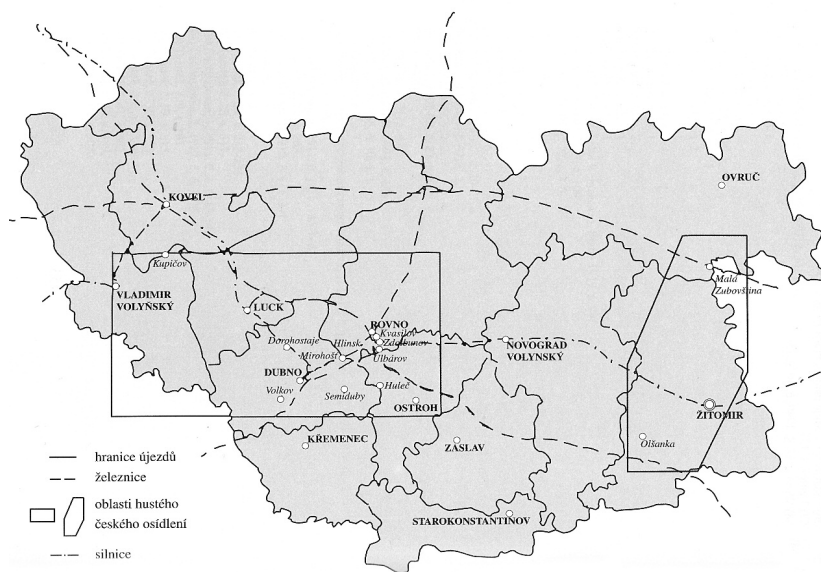
Nakladatelství děkuje
Českému svazu bojovníků za svobodu
za podporu při propagaci
této publikace

Copyright © Karel Richter, 2015
Cover and Layout © Karel Kárász, 2015
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2015

ISBN 978-80-7425-244-0

Obsah

Několik slov úvodem	7
Vy jste Češi? Kde jste se tu vzali?	11
Někdejší loučení s vlastí	14
V plamenech války	27
Komu bude patřit Volyň?	61
Pod polskou orlicí	88
Vznik sovětské Volyně	99
Polsko, země naděje	113
Německo-sovětský případ Polska	126
V diktatuře Sovětů	138
Volyňský azyl	150
Německý vpád	174
V příboji válečných pohrom	189
Malínská apokalypsa	216
Odpor sílí	231
Nástup	252
Dobývání karpatské pevnosti	271
Válečné finále	321
Návrat do staré vlasti	350
V demokratickém provizoriu	372
Mocenský převrat	377
Záblesky nadějí	397
Vojenská intervence	405
Konečně svítání	414
Doslov	423
Literatura	430

České osídlení na Volyni
 (převzato z publikace J. Vaculíka *Dějiny volyňských Čechů*)

Několik slov úvodem

Po vědeckém zpracování dějin volyňských Čechů v letech 1868 až 1948 se do rukou českého čtenáře dostává také populární přehled z pera známého historika literatury faktu Karla Richtera.

Během osmdesáti let, které Češi strávili na Volyni, prožili řadu zvratů, s nimiž se museli vyrovnat. Čeští přistěhovalci představovali svou znalostí progresivních agrotechnických postupů značný přínos pro rozvoj této hospodářsky dosud značně zaostalé části Ruska. Také v oblasti průmyslu a živností poskytli čeští imigranti řadu podnětů k industrializaci Volyňské gubernie. Svou vysokou kulturní úroveň prokázali tím, že hned po svém příchodu věnovali pozornost vzdělávání svých dětí a rozvoji kulturního a společenského života. Přes svou malou početnost se volyňští Češi po první ruské revoluci 1905 zapojili rovněž do politického života, a to jak na úrovni místní samosprávy, tak i na vyšších úrovních – újezdů, gubernie a dokonce celé říše (poslanec Drbohlav). Přitom nepředstavovali nějakou politicky jednotnou masu, ale hlásili se k různým politickým proudům od konstitučních po sociální demokraty, byli mezi stoupenci velkoruské i maloruské (ukrajinské) orientace.

Do relativně poklidného téměř půlstoletého vývoje v míru zasáhla první světová válka, kterou obyvatelé Volyně, jako pohraničního regionu Ruské říše, pocítili velmi brzo a výrazně. Volyňští Češi se v této válce hned zpočátku jednoznačně identifikovali se svou novou vlastí – Ruskem, proti staré širší vlasti – Rakousku. Byli to oni, kdo vytvořil základ České družiny v Rusku, zárodku budoucí československé armády. Ruští Češi se od počátku orientovali na vznik samostatného českého státu. Situace na Volyni se však podstatně změnila po pádu carismu v únorové revoluci 1917 a zejména po bolševickém převratu v listopadu 1917, který vedl k vystoupení Ruska ze světové války a k občanské válce v této zemi, která trvala až do roku 1920. Volyň se stala předmětem zájmu různých politicko-vojenských seskupení

– Ukrajinské lidové republiky, ruské Dobrovolnické armády gen. Antona Děnikina, ruských i ukrajinských bolševiků, Poláků, případně i různých anarchistických skupin.

Ovládnutí západní Volyně Poláky na podzim 1920 bylo zdejším českým obyvatelstvem uvítáno jako garance stability a pořádku. Přes důsledky hospodářské krize let 1929–1932 lze meziválečné období na polské Volyni charakterizovat jako dobu nové prosperity české minority, která byla všeobecně uznávána i přes ne zcela příznivý vývoj československo-polských vztahů.

Zcela jiné byly osudy Čechů na východní Volyni (asi 20 % všech volyňských Čechů), která se stala součástí bolševického impéria. Od počátečního celkem liberálního přístupu k národnostním menšinám a tzv. nové ekonomické politiky ve 20. letech 20. století směřoval vývoj SSSR ke stalinským pětiletkám, násilné masové kolektivizaci zemědělství, totálnímu zestátnění ekonomiky a politickým represím 30. – 40. let. Tyto procesy byly po 17. září 1939, kdy bylo k SSSR připojeno východní Polsko, přeneseny i na západní Volyň.

Příchod nacistů v roce 1941 byl proto zpočátku vnímán jako záchrana před dalšími chystanými deportacemi na Sibiř. Situace na okupované Volyni však získávala stále více charakter občanské války, kdy vedle sebe operovala Ukrajinská povstalecká armáda, polská Domácí armáda a sovětsí partyzáni, kteří bojovali jednak proti nacistickým okupantům, ale často také navzájem proti sobě. V tomto nacionálně silně vypjatém prostředí se nacházela česká menšina, jež se sjednotila pod vedením ilegální organizace Blaník, která deklarovala svou podporu československému zahraničnímu odboji. Ta vyvrcholila vstupem více než deseti tisíc krajanů z Volyně do 1. československého armádního sboru v SSSR v roce 1944.

Poválečné osudy Volyně byly v rukou bolševiků. Proto již za války se projevil snahy o získání souhlasu československých vládních míst s organizovanou reemigrací do ČSR. Volyňští vojáci byli v létě a na podzim demobilizováni a většina z nich se rozhodla zůstat v ČSR a byla postupně usídlována v pohraničí českých zemí. Po uzavření českoslo-

vensko-sovětské dohody o reemigraci v červenci 1946 došlo v roce 1947 k návratu jejich rodinných příslušníků.

Jaroslav Vaculík

Osud volyňských Čechů zůstává stále ještě neúplně poznanou kapitolou dějin našeho národa. Je tomu navzdory skutečnosti, že již byla vydána řada fundovaných historických prací, ale i drobnějších pojednání a dílčích vzpomínek, dotýkajících se jednotlivých rodin nebo obcí na Volyni. S volyňskými Čechy tak běžný občan v roli čtenáře spojuje zejména jejich zážitky z druhé světové války. Tehdy k nacistickým zločinům, které otřásly svědomím světa, přibýlo vypálení Českého Malina, který se stal Lidicemi volyňských Čechů. V letech války také tisíce těchto pracovitých, lidsky vyspělých a vlastenecky obětavých krajanů v řadách československého armádního sboru pod velením generála Ludvíka Svobody hrdinně bojovaly a krvácely při osvobozování Československa – vlasti svých prarodičů, jež se jejich potomkům vzápětí stala novým domovem. Mnohé z toho, co bylo o českých Volyňanech napsáno, je zatíženo politicko-ideologickou tendencí účelově zkreslující jejich pravdivé poválečné příběhy. Nelze zamlčet krušné počátky jejich hospodaření na území bývalých Sudet, ve vyrabovaných a poničených objektech, kde byli zprvu obklopeni nevraživostí nevysídlených starousedlíků. Na nepochopení naráželi nezřídka i při přebírání usedlostí ve vnitrozemí. Mnozí si do nových domovů přinesli neblahé zkušenosti z hospodaření v bolševických poměrech, kdy zažili potlačování soukromého podnikání a násilnou kolektivizaci. Proto se odmítavě stavěli k přenášení sovětských metod do zdejších poměrů po únoru 1948. Sklízeli tak nepřízeň stranických a vládních orgánů i místních komunistických funkcionářů.

Často jsem přemýšlel o tom, jak na širší ploše přiblížit zejména mladším generacím naší občanské veřejnosti tento dramatický a přitom historicky unikátní etnografický jev, kdy se od „mateřské pevniny“

odloučí skupiny odvážných průkopníků, odhodlaných hledat v neznámých dálavách novou existenci. Nejenže našli vhodná působiště, ale dokázali je svou nezdolnou přičinlivostí přetvořit ve vzkvétající domovinu. Uchovali si přitom své národní zvyklosti a tradice, neodcizili se svému původu a zároveň se podíleli na kultivaci životních podmínek místního sousedského etnika. Svůj vztah k původní vlasti prokázali neochvějnou pohotovostí přispěchat jí na pomoc ve chvílích ohrožení. A posléze ho potvrdili hromadným návratem do takříkající mateřského lůna, i když vinou mimořádných okolností nebylo vždy patřičně hřejivé.

Naštěstí se našel – jak zjišťuji – zkušený autor schopný sdělit tento příběh dnešním generacím národa, jež neznají celou hloubku civilizačního díla, zásluh i obětí volyňských Čechů, zasluhujících obdiv, vděčnost a následování. Kniha, kterou otvíráte, je oslavou a vděčným uctěním tohoto zdatného a morálně vyspělého českého etnika, které v cizích, neznámých končinách osvědčilo vše, co jej rodná země naučila. Našich krajanů, kteří se nebáli boje s přírodou ani s nepřáteli. Statečných lidí, kteří velkou měrou přispěli k osvobození naší země, kteří byli vždy s námi, a kteří tudíž byli, jsou a vždy budou naši.

Jsem upřímně rád, že právě Památník Lidice stál u zrodu této knihy, která je psaným poselstvím pro dnešek i budoucnost, dílem přispívajícím k udržování vzpomínek na poměrně nedávnou dramatickou a obětíplnou historii naší země. Historii, jejíž poslední pamětníci a hrdinové ještě žijí mezi námi.

*Jménem Památníku Lidice
Milouš Červencí*

Vy jste Češi? Kde jste se tu vzali?

V posledních srpnových dnech roku 1939 stály německé divize v bojové pohotovosti na polských hranicích. Válka mohla vzplanout každou hodinu. V úřadovně polského prezidenta Ignacy Moścického se koncipoval dekret o zřízení české a slovenské legie. Ještě dříve, než ho sekretář položil na prezidentův stůl, usoudil generální štáb, že pro československé emigranty, příslušníky vojenské skupiny, soustředěné v Malých Bronowicích u Krakova, je načase přesunout se do výcvikového tábora v Leśné u Baranowiczů, kde proběhne formování vyšší jednotky. Dne 30. srpna ráno přišel rozkaz k odjezdu. Krakovem procházeli českoslovenští dobrovolníci zatím ještě ve svých civilních šatech, ale seřazení do vyrovnaných trojstupů. Zpívali do rázného, stejnoměrného pochodu jásavé sokolské písně. Jednu za druhou. Lví silou, vzletem sokolím, kupředu krácejme... Úzké uličky vracely zpěv mohutnou ozvěnou. Město bylo plné podrážděného hemžení, doléhalo na ně tíživé dusno. Vyplašení, znervóznělí lidé do sebe vráželi, tísnili se před krámy, dravě skupovali konzervy, mouku a taky svíčky a sirky. Ženské s děcky na rukou i ženské s kočárky nebo jen s kabelami, výrostkové i chlapi v civilu a rozličných uniformách. Tlačí se ke kraji chodníku, stoupají si na špičky. Co je to zpěv? Co je to za pochod? Vytáhlý mladík, na hlavě starou vojenskou rohaticí s červenobílou kokardou, mává rukou a křičí na plná ústa „Nazdááár! Bravo, Čechoslovaci!“ Odjinud se ozývá: „Přijdete pozdě! Vojna už začala!“ a „Naše tanky jsou u Berlína!“

Zpráva bleskem prolétla řadami, mužům se rozsvítily tváře. Tak už to začalo? A Poláci postupují, to je báječný! Na nádraží však nadšení opadlo. Žádná válka nezačala! Nesmysl! Na nástupišti, stejně jako ve všech nádražních prostorách panoval nepředstavitelný zmatek. Všude rance, kufry, batohy, tašky. Venkované bezhlavě pobíhali,

sháněli někoho, kdo by jim řekl, kam který vlak jede. Čechoslováci se s námahou prodrali k vlaku, který byl pro ně vyhrazen. Nastoupili do osobních vagonů s tvrdými lavicemi. Snad každých deset minut se s ohlušujícím hukotem a pronikavým hvízdáním přihnul nějaký rychlík nacpaný lidmi s kufry a ranci, záložníky s vojenskými kufříky, vojáky v stejnokrojích. Na stupátkách visely hrozny těl. Po poledni k stojícímu vlaku s drcnutím přirazila lokomotiva a deset minut nato začaly osazenstvu vagonů budovy nádraží trhavě ubíhat dozadu. Věže Wawelu se začaly zmenšovat a ztrácet v pozadí. Vlak uháněl nedohlednou rovinou k východu, stále k východu – dlouhé, nekonečné hodiny. Chlapi se dívali z oken, povídali si, klímali a v taktu kol přitom tloukli hlavami do přepážek. Ale nepevný provázek spánku se co chvíli trhal – na tvrdých lavicích dřevěněly hýždě. „Stojíme v Přemýšlu,“ vzpomíná účastník. „Lokomotiva bere vodu. Na nádraží spousty pěšáků. Pušky postavené do kozlů, sedí na tornách, většinou spí. Ještě nás čeká mnoho hodin. Teprve ráno vyjždíme do Lvova. Československé prapory, kterými byly ozdobeny vagony, vzbudily pozornost.“

Vlak se stočil k severovýchodu. Po několika dalších hodinách jízdy se po obou stranách trati začaly objevovat úhledné domky a zahrady, vzorně sklizená pole, nápadně připomínající český venkov. Transport projížděl oblastí České Volyně. Vlak zastavil v české vesnici Zdolbunově. Zdravotnické sestry podávaly do vagonů občerstvení. V další stanici, Kvasilově, si tamější Češi předem vyjednali, že transport zde na několik minut zastaví. Účastníci vzpomínají: „Stovky kilometrů kolejí nám proběhly pod nohama. Nestačili jsme se divit. Tolik krásných českých vesnic. Před večerem nás vítalo lidnaté Równie. Les rozkomíhaných rukou, volání Nazdár, Nazdár. Vyhrnuli jsme se z vozů. Pro většinu z nás to bylo veliké překvapení. Hrozně příjemné. To jsou přece Češi. Nejvíc bylo mužů, ale přišly nás přivítat i ženy, dokonce v krojích a mladá děvčata. ‚Kde jste se tady vzali? Češi! Tolik Čechů.‘ Byli jsme z nich radostí bez sebe.

I pro ně bylo setkání s krajany ze staré vlasti dojemným, nezapomenutelným zážitkem. Objímali se s námi. „My jsme Volyňáci. Copak jste o nás neslyšeli? Tady kolem je všechno české. Máme i svoje školy. Však brzy přijedeme do legie za vámi!“ Radostný jástot, zpěv, provolávání slávy Československé republiky a hoštění buchtami, smaženými řízkami i dobrým českým pivem nebraly konce. Našinci Volyňákům rozdávali na památku trikolory, mince, poštovní známky i všelijaké ozdobné předměty. V Kostopole nás vítali s hudbou, která vyprovázela na nádraží rukující záložníky. Za mohutného volání Nazdáár se vlak zase dával pomalu do pohybu.“

Někdejší loučení s vlastí

Všechno začalo tak slibně, i když ne bez potíží. Právě o Velikonocích roku 1870, v době, kdy se po tuhé zimě probouzela příroda a s ní i lidé pookřívají nadějemi v slunnou budoucnost. Nějakých dvacet zemědělských rodin z okresů Louny, Žatec a Rakovník nastoupilo dlouhou cestu vlakem do Ruska, kde hodlali začít nový, bohdá lepší život. Opouštět svou rodnou zemi, když vás z ní vyhání bída, je těžké a smutné až k slzám. Zvláště když se neví, jestli to není navždycky.

Tenkrát odjížděly celé rodiny za poslední ušetřené peníze do Hamburku a odtud lodí do Ameriky, kde se údajně dala snadno sehnat práce a vydělat peníze na slušné živobytí. Vůdčí představitelé českého národního hnutí, Palacký, Rieger, Brauner a další, neviděli vystěhovalectví rádi, neboť oslabovalo národ v jeho úporném zápase o rovnoprávnost s Němci v českých zemích.

Zrodila se myšlenka usměrnit nouzí vynucený proud české emigrace alespoň do slovanských zemí. Na přistěhovalectví mělo tehdy zájem především carské Rusko, které potřebovalo osídlovat rozsáhlé neobhospodařované oblasti na Dálném východě, na Kavkaze i na Ukrajině. V Čechách se po prohrané válce s Pruskem v roce 1866 a po následné dualizaci monarchie na Rakousko-Uhersko začalo leckde žít z ruky do úst. Výroba chřadla, výnosy polí poklesly, řemeslům se příliš nedařilo a zboží v krámech nešlo pro nedostatek peněz mezi lidmi na odbyt. Nadměrné daně navíc krátily už beztak mizerné výdělky. Rostoucí chudoba nutila nemajetné lidi odcházet do ciziny za chlebem. Vedle hromadné emigrace do Ameriky se začal v Čechách projevovat zájem o přestěhování do Ruska. Již v roce 1863 se prvních sedmnáct českých rodin přestěhovalo na ukrajinskou Volyn, kde v újezdu Dubno založily českou osadu s názvem Luthardovka.

V květnu roku 1867 odcestovala delegace vedoucích českých politiků v čele s Františkem Palackým do Moskvy, aby se účastí na tamější národopisné výstavě přihlásila k myšlence slovanské jednoty. Byla vřele uvítána a poctěna dokonce audiencí u cara. Ruský imperátor však delegáty zklamal tím, že nepřislíbil očekávanou podporu českému národnímu hnutí. Jak by mohl? Sám byl, stejně jako rakousko-uherský císař, utlačovatelem četných národů ve své říši. Došlo k jednání s moskevskou zemědělskou komisí, jíž předsedal hrabě Tol. Pražský publicista profesor F. Jezbera o řešení otázky českého přistěhovalectví v úvodu zasedání prohlásil: „Emigraci Čechů do Ruska, pánové, je žádoucí podpořit v zájmu spojení dvou historicky rozrůzněných částí jedné a téže slovanské rodiny.“ Palacký, Brauner a Rieger přistupovali k dané záležitosti zdrženlivěji, neboť i v emigraci do Ruska viděli oslabení českého národního živlu v českých zemích. Nicméně se v Národních listech objevila zpráva o ustavení komise zprostředkující zájemcům možnost nákupu půdy v Rusku. Komise odtud obdržela množství nabídek na prodej a pronájem půdy v Petrohradské, Tverské, Pskovské, Moskevské, Poltavské, Jekatěrinoslavské, Voroněžské a Orenburské gubernii.

Organizování českých zájemců o zakoupení pozemků v Rusku se ujal devětadvacetiletý bývalý vojenský strážmistr František Příbyl z Třeboně a o dva roky mladší učitel Josef Olič z Řevničova na Rakovnicku. Již 25. února roku 1868 v Národních listech uveřejnil Příbyl zprávu, že ve Volyňské gubernii, pouhých osm mil od rakouských hranic, je možno kupovat malé i větší statky, při nichž jsou „sdělená a zasetá pole“. Na rozdíl od emigrace do Ameriky se vystěhovalcům kromě úrodné půdy slibovalo zachování národnosti.

O zájemce nebylo nouze. Za necelé tři měsíce, 24. května, František Příbyl se skupinou čtrnácti vystěhovalců dorazil na Volyň. Skutečně se tu prodávala neobdělávaná půda polských velkostatkářů, namnoze potrestaných za účast v nedávném protiruském povstání.

Patnáct rublů za děsjatinu, což činilo něco přes hektar. Desetkrát laciněji než v Čechách.

Přijížděli další kolonisté. Od šlechtice Weselowského bylo prostřednictvím zplnomocněnců Příbyla, Oliče a Svobody zakoupeno 1638 hektarů půdy, na níž začalo hospodařit 126 rodin, které založily jednu z prvních českých osad Hlinsko. V průběhu následujícího roku se přistěhovalo dalších 449 rodin. Staly se zakladateli osady Mirohošť a Jezírko v újezdě (okrese) Dubno. Někteří z přistěhovalců se usadili v ukrajinských obcích.

Výprava, která se vydala na cestu o Velikonocích roku 1870, dorazila po dvou dnech do rakouské pohraniční stanice Brody. Tady končily koleje. Dál do ukrajinského města Dubna, které bylo centrem jednoho z dvanácti újezdů Volyňské gubernie, nevedla dráha ani silnice. Museli se tam se svými zavazadly ploužit řadu dní rozbláčenými polními cestami na najatých selských vozech. Bylo to strastiplné putování. Nejednou si v duchu vyčítali, že nezůstali doma, že jejich bída nebyla horší než tohle plahočení. V Dubně se zatím museli spokojit s nuzným přespáním v kůlnách a stodolách. Zpočátku se jen těžko dorozumívali s místními, ukrajinsky hovořícími lidmi. Zvolili si komisi, která ve společném zájmu zamýšleného založení české osady začala vyjednávat koupi pozemků s četnými zprostředkovateli a dohazovači, kteří je snaživě zahrnovali nabídkami. Ze všech nejvíc české vystěhovalce zaujala možnost zakoupení zrušeného statku Malín v blízkosti ukrajinské vesnice téhož jména. Statek patřil polskému velkostatkáři Kazimiru Sliwinskému. Členové české komise se vypravili přímo na místo, aby si danou lokalitu prohlédli a jménem celé pospolitosti posoudili výhodnost nákupu, a konec konců dohodli uzavření obchodu. Na prodej tu byly rozsáhlé zanedbané černozemní polnosti, zarostlé trávou a plevelem, planina se zpustlými a zčásti pobořenými stavbami zrušeného statku a rozlehlý, divoce rostoucí les. Komise vyjednala se souhlasem členů budoucí obce zakoupení 1200 morgů (804 hektarů) pozemků

po 20 rublech. Zahrnovaly polnosti, louky i rozsáhlé lesy. Každý ze sousedů si koupil tolik půdy, na kolik mu stačily úspory. Přibližně čtyři hektary orné půdy a šestnáct hektarů lesa zůstalo nerozprodáno v majetku obce. Mezitím do Dubna přijelo několik rodin, které se připojily k původním zakladatelům Českého Malína.

Kupující komise ihned také určila místo, kde měla být vybudována osada. Podle nakresleného plánu byly na rovinaté pláni s pomocí geometrů vyměřeny dvě široké, rovné ulice s parcelami jednotlivých hospodářů, Velká a Malá strana budoucího Českého Malína. Zároveň budovatelé osady vyznačili dvouhektarový pozemek pro stavbu školní budovy, plochu pro hasičskou zbrojnici, obecní úřad a knihovnu. V budoucnu se počítalo samozřejmě s hospodou, mlýnem a cihelnou. Na místě, kde se ve středu rozvržené zastavby plánovala náves, bylo vysázeno několik lip na paměť založení obce. Začala výstavba, kterou řídil zvolený starosta Glanc spolu se zastupitelstvem.

Poslyšme vyprávění Josefa Holce, volyňského Čecha, který se narodil 29. listopadu 1918 v Českém Straklově: „Moji prarodiče se na Volyň přistěhovali již někdy okolo roku 1865. Dědeček pocházel ze Smolnice na Lounsku a babička z Krupé na Rakovnicku z rodiny Somolů. Oba se poznali až na Volyň. Jak na tu Ukrajinu jeli, už dneska nevím. Většinou tam přistěhovalci přijížděli vozy, někde se dalo jet až na místo vlakem, ale jenom někde. Někteří jeli, jak se říkalo, „na sabakach“, na psech. Vezli si s sebou to nejpotřebnější, co měli, na vozících tažených psy. Na Ukrajině už mnohde ve stanicích čekali na přistěhovalce Židé ochotní dovézt je za tučný poplatek až na místo. Podle toho, co jsem slyšel doma vyprávět, byly začátky života na Volyň dost těžké. Nebylo kde bydlet, narychlo se stavěly provizorní příbytky nebo se kopaly zemljanky. Osadníci se hlavně museli postarat o dobytek, takže v počátcích žili hůře než domácí zvířata... Naše rodina si žila poměrně dobře. V pozdějších letech se zmožila i na mlýn, a to už bylo velmi slušné živobytí.“

K přesídlení na Volyň se rozhodl i pekař a obchodník František Opočenský z Kundratic v Podkrkonoší. Na jaře roku 1871 odjel do Ruska přesvědčit se na vlastní oči, jestli je pravda, co se povídá a píše v novinách o velkých možnostech, jaké se nabízejí českým vystěhovalcům na Rusi.

Jeho pravnuk Josef Vlk o tom vypráví ve své Historii Českého Boratína: „Vrátil se nadšen. Přivezl dokonce v uzlíčku na ukázkou hrst černé žírné volyňské země. Nedalo mu příliš mnoho práce vyvolat u spoluobčanů zvědavost, odvahu a hlavně vidinu lepších časů. Shromáždil kolem sebe deset rodin z dnešního Semilsku, které opustily své domovy a vydaly se 23. srpna 1871 na východ. Největší skupiny občanů byla z Kundratic. Dvaadvacet včetně dětí. Ostatní byli z Bělé u Staré Paky (dvanáct), z Dolních Štěpanic (čtyři), Kruhu (osm), Libštátu (osm) a Poniklé (pět)“.

Odjezd vystěhovalců jako velkou místní událost zaznamenal obecní kronikář: „Byltě krásný, jasný, ano parný den 23. srpna 1871, kdy se po desáté hodině před polednem dav lidstva hrnul po Kundraticích dolů ke Košťálovu. Byliť jsou mimo jiných přespolních také čtyři rodiny z občanů, již se zde vyprodali a do Rusie se ubírali. Zástup přátelstva a také mnozí z osadníků kundratických je až na nádraží do Košťálova vyprovázeli... Loučení vystěhovalců s jich přáteli a známými na nádraží, zvláště když již do vozu sedat měli, bylo velmi dojmavé, což se nedá tak popsat jako pocítit...“

Výprava cestovala vlakem přes Krakov a Lemberk (Lvov) až do městečka Brody na rakouské hranici. Tady se už během uplynulého roku začaly pokládat koleje, takže bylo možno pokračovat v jízdě vlakem dál až do Radziwilova. „Zde na cenicí,“ podle pamětnických záznamů učitele Josefa Vlka, „byla prohlídka jak osob, tak i našich věcí. Z Radziwilova se jelo dále dráhou až do Olyky – poslední naší stanice, neboť dále na Kiverce tehdy dráha ještě nebyla. V Olyce jsme si najmuli povoz do Kopče. V Kopči, nedávno založené osadě, uprostřed vymýtného lesa, ubytovali jsme se u známého rodičů

Nádraží v Brodech na hranicích Rakousko-Uherska a Ruska

p. Hrudy. S námi společně stěhovala se rodina Škrabalových, rovněž ze Svárova, neboť zde v Rusku měli již provdanou dceru za Jančíka. Nedostavěný domek, spíše chatrč Hrudy učinila na nás nepříznivý dojem, zvláště ženské, moje matka a dcera Škrabalových, daly se do pláče, do jaké pustiny nás to přivezli... V rodině Hrudově vše rozházeno, nedostavěno, patrně došly finance. Pobyli jsme tam dva dni. Hruda měl hned hojně plánů, kde by se dal koupiti pozemek, avšak my jsme chtěli poohlédnouti se ještě jinde. Zavezl nás tedy do Votrotnova, veliké maloruské vesnice, kde zeť Škrabalů Jančík sloužil v panském dvoře. Vešli jsme do čtveráku, to jest domku pro čtyři rodiny sloužících. Ve společné síni zarazil nás nepořádek a nečistota. Zase nemilé překvapení. V rodině Jančíkových, kteří nevěděli, že přijedem, rovněž špína a nepořádek. Ženské div nezešlély. Hruda nás těšil: Počkejte, až přijedeme na Boratín, tam se vám bude líbit.“

Příští sobotu vyjeli přes Luck na Boratín. Do Lucku vjížděli až večer. Ulice byly téměř liduprázdné a neosvětlené. Další zklamání. Josef Vlk, tehdy ještě chlapec, si uchoval v paměti tu hroznou jízdu v noci, kdy nevěděli, kudy se dát, kterým směrem, a nikdo z míst-